

TL 1041 Kuzey-Doğu (Sibirya) Diyalekt Alanı

Öğretim Üyesi: Dr.Öğrt.Üyesi Mustafa Can Teziç.

11. Hafta

Tuva da Yazı Dilinin İnşası ve Eğitim Faaliyetleri İçerisinde Sovyetler Birliğinin Rolü (III).

1927 yılı ağustosunda düzenlenen THRP 7. toplantısında parti programının kabulü ile birlikte parti programına Tuva kültürünün geliştirilmesi konusunda da bir bölüm eklenmiştir. Bu bölüm kapsamında on sekiz yaşından küçük tüm çocuklar cinsiyet farkı gözetmeksizin eğitim almaları ve ileriki yıllarda da bilim ve kültür alanında kendilerini geliştirebilmelerinin kararı alınmıştır. Diğer taraftan, on sekiz yaş üzerindeki bireylerinde okuma yazma öğrenmeleri amacı ile çeşitli okuma odaları, kulüpler, kütüphaneler ve kızıl yurt adı verilen okuma mekânları da topluma kazandırılmıştır.

Bu gibi kurumların ötesinde okuma yazmanın Tuva toplumu içerisinde geniş kitlelere yaygınlaştırılabilmesi için kuşkusuz planlı eğitim yapan modern okullara ihtiyaç vardı.

1929 yılına gelindiğinde TNRP' nin okul sistemi ve eğitim kadrosunun yetiştirilmesi meselesi tartışılırken eski düzenden kalan Lamaların gözetiminde sürdürülen Manastır okullarının yerine yeni modern okul sistemine geçişin gerekliliği savunulmuştur.

Tuva'nın konargöçer yaşam tarzı da göz önünde bulundurularak üç farklı okul tipi geliştirilmiştir. Bunlar sırası ile yatılı okullar, yaz okulları ve gezici okullardır.

Bu yatılı okullarda Tuva'lı Aratlar'ın çocukları tüm eğitim öğretim yılı boyunca yatılı olarak eğitimlerine devam edebilmekteydiler. Kojunlar' da ve Sumon' lar

da projelendirilen bu okullardan ilki 1929 yılında oon-Hemik' te açılmıştır. Sumon yatılı okullarında ilk yıllarda sadece 1. sınıf var iken, 1939-40 ğretim yılında ikinci sınıflarda açılmıştır (Kharunova, 2011, s. 83). Diğer taraftan Kojunlar' da bulunan yatılı okullarda dördüncü sınıfa kadar eğitim verilmekteydi. Sumon'lar da iki yıllık eğitimlerini tamamlayan öğrenciler eğitimlerine Kojunlar' daki yatılı okullara devam ederek dört yıllık eğitimi tamamlayabilmekteydiler.

Yatılı okulların dışında konar gcer ailelerin çocukları için geliştirilmiş “Konar Gcer” yaz okulları da mevcuttu. 1934-1939 arası hizmet veren bu okullar özellikle konargcer ailelerin çocukları için geliştirilmiş okullar olup yaz aylarında hizmet vermekteydiler. 1937 yılına gelindiğinde yaz okulu sayısı 42 olup toplam 1640 öğrenciye eğitim vermekteydi.

Diğer taraftan 1930-1931 yılları arasında yatılı okulların sayısı 7 iken bu tarihler arasında 8 ila 12 yaş grubu ocuk sayısının sadece yüzde yedisine ulaşabilmekteydi. Bu sayı 1943-1944 yıllarına geldiğinde okul sayısı 84'e yükselirken, bu okullarda eğitim gören 8 ila 12 yaş arası ğrenci sayısı ise toplam nüfusun yüzde 55,4' ne ulaşmıştır.

Bu okulların yanında 1940 – 41 ğretim yılında ilk kez 7 yıllık eğitim veren okullar başkent Kızıl, şagonre, adan ve Kızıl-Majalıke de açılmıştır.

1944-45 Öğretim yılına gelindiğinde Tuva'da mevcut okul sayısı 122' ye ulaşmıştır. Bu okullardan 11 i şehirdeler de bulunurken, 111 okul ise kırsal bölgelerde hizmet vermekteydi. Diğer taraftan Tuva'da 122 okulda eğitim gören ğrenci sayısı ise 9209 idi (Kharunova, 2011, s. 84). Bu gelişmelerin yanında Tuva'da ılan Sovyet okulları da Tuva'daki millî okulların eğitim programları üzerlerinde etkisi olmuştur.

1920 – 1930’ lu yıllarda Tuva’da gerek eğitim sisteminde görev alacak gerekse devletin diğer kurumlarında görev yapacak eğitimli kadro sıkıntısı da yaşanmakta idi.

Modern okul sisteminin kurulması ile birlikte bu okullarda eğitim verecek öğretmen kadrosunun yetiştirilmesi sorusu ön plana çıkmıştır. Bu sorunun aşılması için ilk yıllarda iki farklı pedagojik kurum ile çözüm yolu aranmıştır. Bu kurumlardan birincisi aylık eğitim veren eğitim kurumları diğeri ise yıllık eğitim veren pedagojik kurumlardır. Fakat bu kurumlar yeterli olmadıkları gibi yeterli düzeyde de kalifiye eğitici de yetiştirememekteydiler. Bu sorunun aşılmasında 1939 yılından itibaren başkent Kızıl’ da pedagoji birimi kurulmuştur. Diğer taraftan Sovyetler Birliği de eğitici kadrosunun yetiştirilmesinde yardım etmiştir. Bu çerçevede Tuva’dan 1925 ile 1940 yılları arasında Sovyetler Birliğinin Moskova, İrkutsk, Ulan-Ude gibi, farklı eğitim merkezlerine öğrenci yollanmış ve bu okullarda öğrenciler eğitimci olmak için eğitim almışlardır.

Eğitim’in dışında teknik alanlarda da Tannu-Tuva Halk Cumhuriyetinin süratle kendi kadrolarını yetiştirmeye ihtiyacı vardı. Bu konuda Salçak Toka 4 ekim 1933 tarihinde yapmış olduğu konuşmada Tannu-Tuva Halk Cumhuriyetinin millî kadroları ile geliştirdiği bağımsız üretim gücünün gerekliliğinin altını çizmektedir. Gerekli olan kadro eksigi bu dönem içerisinde Sovyetler Birliğinden gelen uzmanların devletin çeşitli kurumlarında istihdam edilmesi yolu ile giderilmekteydi. Bu sıkıntı 1935 yılında TNRP meclis bakanlar kurulu başkan yardımcısı Danzan-ool tarafından dile getirilmiştir. Danzan-ool, Tuva’daki yerli kadro sıkıntısının giderilmesi maksadı ile tüm kurumlarda Rusların ikame edildiklerini söylerken yeni yönetimin Sovyetler Birliğinin kolonisi haline geldiğini iddia etmektedir. Tuva’daki devlet kadrolarının tekrardan Tuvalılar tarafından doldurulması süreci ise yine ulusal dil ve eğitim alanında atılan adımlar ile çözülmüştür. Bu kapsamda 1934-1935 yıllarından

itibaren resmi yazışmaların dili süratle Tuva diline çevrilmiştir. Bunun yanında yapılan bir başka önemli adım ise Tuval'ı Aratların eğitim ve kültür seviyelerinin yükseltilmesidir.

Kaynak:

Teziç M.C. Sovyet Döneminde Tuva “Yüksek Kültürü'nin” İnşası // Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2018 Güz (29), 141-168.